

Čížek.

Čížek (*Fringilla Spinus*, Zeisig) je lepa, majhna ptica pevka. — Kljunček ima podolgast in koničast, ki je nekoliko zakrivljen. On ima zgoraj zelenkasto perje, spodaj pa rumeno. Peroti ima temno-črnkasti, tudi rep je črn. Samec je navadno bolj črnkast nego samica; a mladiči so bolj belkaste barve. Največ čížkov prebiva v Švediji in Norvegiji, pa tudi na Ruskem jih je mnogo. Najdemo ga tudi po goratih krajih malo ne vse Evrope. V severnej Ameriki ga dosihdob še nismo našli. Čížek pride navadno po zimi k nam; po leti biva rad v hribih. Gnezdo si nareja po smerekah, ter je zna tako skriti, da je težko najdeš. Čížek je drobna in jako priljubljena ptičica.

Slavni Neumann pripoveduje ovako o njem: „Čížek je vedno vesel, hiter in predrzen ptiček, on pazi na čistoto svoje obleke; vedno skakljá sem ter tjá, prepeva in vabi druge ptičice k sebi; nikoli ne miruje, nego vedno skače in leta od veje do veje. Še celó na zemlji ga nema mirú.“ —

Samec čudovito naglo leta; senica mu se še primerjati ne more. Njegovo petje se glasi: „tretet, tretetet, di, di, didilaj, dididlididajdanan.“ Gospódi se je ta ptiček zeló priljubil in često ga najdemo v sužnosti med kanarčki, s katerimi se rad druží. Tudi naučljiv je. Hoffmann pravi: „Imel sem v kletki več ptičkov; med njimi tudi več čížkov. Jeden je bil posebno krotak. Kletka je visela v vrtu. Komaj sem kletko odprl, imajoč v roci konoplje, zlezel mi je takoj čížek na roko, pobirajoč mi zrnje z nje. — Na to je zopet sfrčal v kletko. Necega dne je priletelo več čížkov na vrt, ko sem imel poprejšnega čížka na roki. Jedva je slišal svoje brate, spustil se je k njim. — Sedeli so vsi skupaj na drevesu in prijazno pozdravljali novo došlega brata. Menil sem, zdaj je čížek zame izgubljen, nikoli ga več ne bodem imel; a varal sem se; vzel sem v roko konopelj in privabil sem ga zopet na roko, kjer sem ga mehko prijel za nožico in vtaknil v kletko. Še celó drugi tovariši so se mi približali.“ — Tudi jaz, bivši dijak v Gorici, imel sem takega krotkega čížka. Večkrat sem odprl kletkina vrata, ter mu sem šel po vode, pustivši kletko odprto na oknu; a nikdar nij čížek pobegnul iz kletke. A necega dne se je bil malo ustrašil in je sfrčal na bližno sosedovo streho; jaz vzamem, kakor po navadi, orehovo zrnice in tako privabim čížka na roko, kjer ga rahlo primem in vtaknem v kletko. Iz vsega tega vidite, otroci, kako krotek in domač je ta ptiček. Gotovo je vsak, kdor ima ptičke rad, vse te lepe lastnosti opazoval na njem. — Čížek svoje mladiče pita s črvički. V sužnosti mu navadno dajejo konopljinega semenja. Samica valí samo jedenkrat v leti. Izvalivši jedno jajce, takój sede na nje. Lakomi ptičarji nemajo za drobnega čížka nobene milosti.

Anton Leban-Mozirski.

Julij, lilija in planinski balzam.

(Obraz iz narave.)

Kdo tako urno stopa semkaj v lehkej, tankej, zavihanej obleki in v širocem slamniku, v leviči pótno ruto, v desnici zakrivljen srp? — To je gotovo julij, največji nasprotnik januarju. Kakor nas januar muči s svojim

mrazom, muči nas julij s svojo preveliko vročino. Marsikaterega siromaka je užé zmučil do smrti in tudi uboge otročiče, ki hodijo v šolo in se po cele ure morajo potiti v prevročej sobi, nadleguje tako, da so ga popolnem siti in ga ne morejo trpeti. Vsakako bi raje plavali v sredi prostih ribic po bistrem jezeru, nego bivali po sobah, ki je kuri, kakor pečí.

Dá, dá, — julij je kuhar, ki nam jabolka in hruške rudeče izpeče, a sôk v grozdji zavré v sladek mošt. Samo malo preradodaren in zapravljiv je julij s svojim ognjem. Ali ne pari včasí sivih oblakov črez vso mero, da se vkreše ogenj v njih, ter ognjene strele leté na nas in naša bivališča? —

A pri vsem tem je posebno v začetku poletja večkrat zeló hudomušen, skrrije se za oblake, ter nam od ondot pokaže svojo jezo! In kdo nam potem brez njega naredí zrele in sladke črešnje? On je, ki nam zgodnjo ovožje zori. Zatorej ne hudujmo se nanj, bodimo ga veseli, saj nam tudi cvetic prinese kakor njegovi prejšni bratje, in to je glavna stvar, drugače bi ga ne mogli biti prav iz srca veseli.

To julij tudi dobro zna, ter si prizadeva, da se nam prikupi. Ako je neusmiljena kosa vse lepe cvetice po travnikih pokončala, zná nam julij preskrbeti novih ter nam je zasadí v takih krajih, kamor kosa ne seže tako lahko — po vrtih in gorah. Poiščimo si jih nekaj.

Lilija, ki takój v začetku julija cvetè po naših vrtovih, je krasne postave in tako lepo nežno-belo oblečena in s tako vonjavo napolnjena, da je ne morem dovolj občudovati in dostojno ljubiti. Domovina jej je na vzhodu; pri nas kinča le vrtove. Njeni šesteri listi so tako prelepo beli in tako nežni, da se jih človek bojí prijeti. Zatorej je lilija užé od nekdanj podoba nedolžnosti in čistote. — O, blaga lilija! — Da bi krasotila vsacemu človeku v svetej ljubezni njegove prsi! Nebó v svojej večnej čistoti ti je olupšalo prsi z nebeško beloto, srcé s svetlobo zlatá! Lepa je jutranja zarija, a lepša si ti mimo nje! Krilatí angelji, ki sladko doneče plunke v jednej roci držeč obdajajo prestol večnega Boga, držè v drugej roci tebe, kraljeva lilija! Veličastvo Salomonovo je bilo veliko, a še večje je tvoje, prekrasna lilija! Z globocim spoštovanjem bi padel pred te, kakor pred svetišče — in pri sreči mi je, kakor da bi pil iz tvojega keliha, ti sladka čudokrasna podoba nedolžnosti! O, da bi bil ves svet vrt samih lepih belih lilij!

A zdaj, moji ljubi, hočemo se otresti mestnega prahú in se podati tja na goré, ki tako milo in prijazno gledajo na mesta in vasí, ki s svojimi zelenimi vrhovi kipé v nebó ter nosijo v svojem naročju prelepe rudeče cvetice. To so planinski balzami ali dragomastniki.

To so zmirom zeleni grmički s pakrožnimi, drobno narezljanimi, po robu kosmatimi in spodaj rujavo-pikastimi listki. Krasni, živo, rožno-rudeči cvetovi stojé v rahlih češuljah. Od junija do avgusta meseca krijejo kakor rožno-rudeče krilo skalovje in stermíne planín in so nam prav ljubeznjive podobe pravega veselja, veselja, ki izvira iz trdne vere, stanovitnega upanja, goreče ljubezni in nepokvarjenega človeškega srca. V skalah imá planinski balzam svoje korenine, in noben vihar jih ne more poruvati. Od rose pričakujejo dan za dnevom krepila, in od oblakov nebes upajo tolažila svojeje žeji. Ogreti od solnčnih žarkov, odpró svoja srčeca — popke, in so rudeči same goreče ljubezni. Visoko nad svetnim prahom in šumom, v pihljanji čistih

sapic, ostanejo čisti, kakor rōsna kapljica, ki visi ob njihovih listkih. Zatorej gledajo takó prijazno in takó veselo na nas, ljubeznjivo pozdravljajoč cvetice po dolinah in dobravah, ter vabeč popotnika gori na sinje višine uživat ž njimi vred sladkosti pravega veselja.

D. Majarón.

Kako se lan pripravlja.

Gotovo ste že kdaj pozorno pogledali belo ruto ali robec. Izpoznali ste, da je stkan iz samih močnih niti, ki se dadé razkrojiti na dvoje. Vse, kar koli je iz niti gosto spleteno ali stkanó, imenuje se tkanina.

Razločujejo se tkanine samo po vlaknu, iz katerih so stkané. Niti so lahko svilene, bombažnaste, lanene i. dr. Pajčevina je torej tudi tkanina in sicer najtenkejša, a pajek je med živalmi tkalec, ker tké tkanine — pajčevine.

Tkanine, iz katerih se izdeluje naše perilo, sèstoji iz vlaken neke jako koristne domače rastline, ki se imenuje l a n. Iz teh vlaken se izpredejo niti, katerim pravimo, kadar se ima iz njih delati platno, preja ali osnova. Ali mnogo dela je treba, predno je platno gotovo in tako olikano, da se more iz njega gotoviti perilo.

Lan se mora na polji sejati in nekolikokrat pridno pleti, da nežnih rastlinic ne zaduši plevel. Ravno stebelce nosi moder cvet, prav take barve je, kakor nébes. Seme je plóčato in rujavo, leskeče se, in tičí v krogljici.

Iz semena se tlačí laneno olje, ki je rabijo za svečavo.

Ko je lan dozórel, pulijo ga s korenino iz zemlje in ga razprostirajo po zemlji, da bi vsahnil. Potem ga zbirajo in drgnejo t. j. skozi železni greben ga potezajo, da se mu potrgajo glavice. Na to se močí v otépih v vodi ali pa se razklada vrsta poleg vrste na roso, da se razpustí vez, ki spaja gorenjo skorijo z vlakni. Potem se mora sušiti bodi-si na solncu bodi-si v posebnih sušilnicah; toplota naredí skorijo krhko, da se lahko lomi in od vlaken odločí. To prelamljanje skorije imenujemo trénje, ki se godí navadno na posebnem nastroji, ki se trlica imenuje. Pezdirje je to, kar pri trenji odpada. Tréni lan se češe ali mika in sicer z nekako železno krtačo; na deski so pribite železne plóče z mnogimi špicami, po teh se lan nekolikokrat podrgne in počeše, kar skozi greben ne gre, to se zove tulje, ki se zamota v kodelje; óno predivo pa, ki je prestalo česanje, imenuje se prážnje.

v.

Razne stvari.

Drobtine.

Oblakom.

Razvedrilo se nebó,
Kam obláčki, kam obláčki,
Ste se naglo nam poskrili?
Ste na nas se razsrdili?
Oj pokázíte se nam!
Solnce péče,
Zemlja pōka;
Prinesíte nam dežká,
Da se zmóči zémljica,
Ki nam daje kruheka.

(Kako dolgo živí konj brez jedi in pijače.) Konj, če tudi ne dobiva dobre hrane, ipak lahko živí 25 dni, če ima le dovolj pijače. A če nema dovolj vode, živí samo 5 dni pa naj ima še tako dobro hrano. Ako se konju 10 dni ne dá vode, jednajsti dan pogine.

(Katerega dneva ne najdemo v nobenej pratiki?) Dneva naše